

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

Ett samhälle för alla

Princip- och Handlingsprogram för Handikappförbundens Centralkommitté

Programmet antogs efter ett års interna diskussioner inom HCK:s medlemsförbund av mer än 400 representanter från 20 handikappförbund.

Plats: Riskdagens Plenisal

Ett samhälle för alla innehöll följande punkter:

Inledning till Ett samhälle för alla

Förebygga och upptäcka handikapp

Skola och Utbildning

a) Förskola och annan barnstugeverksamhet

b) Grundskola och gymnasieskola

c) Vuxenutbildning

Färdväsendet

Hjälpmedel

Bostad och boendeservice

Arbete

Medicinsk habilitering, rehabilitering och vård

Ekonomisk trygghet

Fritids- och Kulturliv

Familjeservice

Samordnad rehabilitering

Personalplanering

Forskning och Utvecklingsarbete

Inflytande

Information

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

Inledning

Ett samhälle för alla

Samhället skall fungera för alla. Det är en grundläggande rättighet. I alltför ringa grad har samhället uppbyggts med hänsyn till att medborgarna har olika förutsättningar att fungera. Samhällets brister gör det svårare för handikappade. Bristerna förstärker handikappet och utestänger betydande grupper från den service och det utbud som finns. Bristerna medför isolering från gemenskapen i samhället.

När handikapprörelsen kräver att samhället av idag skall vara ett samhälle för alla är det inte fråga om rättvisa, jämlikhet eller solidaritet begränsat till handikappade. Det är en fråga om rättvisa, jämlikhet och solidaritet för alla.

Dagens handikappade har mer hårdhänt an andra kommit i kontakt med samhällets brister, dess snedvridna utveckling och genomskådat morgondagens faror. De har kunskaper. Dessa kunskaper ger de handikappade en nyckelställning när det gäller att bota bristerna i dagens samhälle.

Handikapp är i stor utsträckning en följd av brister i samhället. Därför kan många handikapp elimineras. Det gör man genom att förändra samhället. För att förändra samhället måste man ha en målsättning.

Detta program anger handikapprörelsens målsättning för ett väl fungerande samhälle, sett mot bakgrunden av de kunskaper vi har idag.

Handikapp kan uppstå på olika sätt. Några föds med fysiska och psykiska handikapp. Några förutbestäms genom sina barndomsupplevelser till sociala handikapp, till utstötning ur samhällsgemenskapen.

Handikapp uppstår också genom trafikolyckor, olycksfall i arbetet, stress, luft- och vattenföroreningar, användning av giftmedel och kemiska preparat. De flesta av dessa handikapp skulle redan idag kunna förebyggas. Samtidigt kommer dock handikapp att finnas och det kommer att uppstå handikapp, som vi idag inte kan förutse. Handikapp kommer därför även i framtiden att tillhöra livets villkor för många människor. Samhället måste utformas med tanke på detta.

Gårdagens insatser inom rehabilitering och handikappomsorger gick i stor utsträckning ut på att anpassa individen till samhällets krav. Med hänsyn till de negativa miljö- och samhällsfaktorerna räcker det inte med att anpassa individen till samhället. Kravet måste nu omfatta anpassning av miljö och samhälle till medborgarnas behov.

Denna grundsyn börjar tränga igenom i t ex de senaste årens lagstiftning. Det är emellertid bara begränsade försök på vissa bestämda områden. Arbetet för att tillgodose handikappades krav får inte stanna av.

Programmet i sin helhet omfattar en mängd krav. I denna inledning ställer vi följande allmänna krav.

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

Vi kräver:

Tillgänglighetsnormer för hela miljön, yttre miljön, bostäder, arbetsplatser, färdväsende och fritidsmiljö.

Reformer på arbetslivets alla områden, omfattande arbetsmiljö, inflytande och åtgärder för att rätten till arbete skall bli reell för handikappade.

En sådan utformning av samhällets service, kultur- och utbildningsutbud, att den kan nå alla medborgare, även dem med språk-, kommunikations- och andra handikapp.

Att ekonomisk grundtrygghet garanteras handikappade så att de får samma del som andra av välfärdsutvecklingen.

Förebygga och upptäcka handikapp

Miljön producerar och försvårar handikapp. Därför skall den totala miljön planeras och anpassas efter människans villkor och möjligheter, så att hon kan fullgöra sin livsgärning med bibehållen fysisk och psykisk hälsa.

Handikapp föder ytterligare medicinska, psykiska, sociala och ekonomiska handikapp. Detta kan och skall förebyggas. En hälsobrist behöver inte leda till handikapp, om den upptäcks och behandlas i tid. Den uppsökande och upptäckande verksamheten skall ges tillräckliga resurser.

Vi kräver:

att systemet med periodiskt återkommande hälsokontroller för befolkningen i olika åldersgrupper byggs ut med möjlighet till förebyggande åtgärder både fysiskt och psykiskt

att särskilt barnvårdscentralernas hälsokontroller byggs ut så att de omfattar alla barn i förskoleåldern

att riskgrupper definieras och systemet med riktade fysiska och psykiska hälsokontroller för riskgrupper byggs ut

att genetisk undersökning och rådgivning byggs upp

att tjänster för barnhälsovårdsöverläkare inrättas i samtliga landsting samt

att företagshälsovården byggs ut så att människan och inte de ekonomiska intressena står i förgrunden. Företagshälsovården skall vara tvärvetenskaplig.

Skola och Utbildning

Utbildningspolitiken utgör ett av samhällets mest betydelsefulla instrument för att skapa jämlikhet. Det är ett rättvisekrav att alla ges samma möjlighet att inhämta kunskap. Bristande resurser inom utbildningsverksamheten utestänger idag många handikappade från den undervisning som de önskar.

Vi ser det som en självklarhet, att skolmiljön utformas med tanke på handikappades behov. Skolan måste vidare erhålla tillräckliga resurser i fråga om utbildade lärare och assistenter, bättre metodik,

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

tekniska, pedagogiska hjälpmedel och andra stödåtgärder. Därtill fordras att kommunerna erbjuder handikappade bostäder med tillgång till personlig service, väl fungerande skolskjutsar och färdtjänst. I valet av utbildning för handikappade elever kräver vi att den enskilde eleven sätts i centrum.

Vi vill arbeta för ökad integrering av handikappade elever och kräver därför att nödvändiga resurser skapas för att den handikappade i utbildning skall komma i åtnjutande av integreringens fördelar. I den integrerade skolan kan handikappade och icke-handikappade elever lära sig arbeta och leva tillsammans. Fördomar och klyftbildningar mellan människor kan på så sätt motverkas.

Specialundervisning, specialskolor och särskolor måste få resurser att utvecklas på ett sådant sätt att de kan ge en fullvärdig undervisning. Kraftfulla åtgärder måste också sättas in för att motverka den sociala isolering som specialundervisning kan innebära för eleven.

För all utbildning krävs ur handikappsynpunkt omedelbara insatser, varvid särskilt beaktas följande:

att noga följa utvecklingen på hela utbildningsområdet inom alla skolformer

att uppmärksamma och påtala de handikappades utbildningsbehov, genom utredningar och konkreta förslag tillgodose de handikappades intressen ifråga om

- utbildningsplaneringen och skolreformer
- specialundervisning och yrkesutbildning
- pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete
- lärarutbildning, skolanläggningar, skolhem, skolskjutsar, Hem-skola-kontakter
- budget- och anslagsfrågor.

a) Förskola och annan barnstugeverksamhet

De första levnadsåren är avgörande för barnets fortsatta utveckling. Därför måste resurser sättas in för att skapa bättre uppväxtförhållanden.

Genom integrerad obligatorisk förskola ges barnen en bättre start i livet och brister i hemmiljön kan kompenseras. Den integrerade obligatoriska förskolan leder i det långa loppet till attitydförändringar på djupet mellan handikappade och icke-handikappade. Medan förskolan byggs ut för alla bör förtur ges åt barn med handikapp och åt barn vars föräldrar är handikappade. Dessa barn är ofta mer isolerade än andra och har därmed större behov av den stimulans som förskolan kan ge. För att ge barn med handikapp bättre villkor i förskolan **kräver vi**:

att förskolan ges tillräckliga resurser

att personalen ges möjlighet att konsultera handikappexpertis

att en orientering om olika handikapp ingår i all personals utbildning

att adekvata hjälpmedel och pedagogiskt lekmaterial för barn med olika handikapp finns i förskolan

att barnen får börja i förskolan vid fyra års ålder

att föräldrar får medinflytande vid skolplacering

att vårdarhjälp finns tillgänglig där så erfordras

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

att personakten bör vara tillgänglig för föräldrar

att föräldrar till samtliga förskolebarn får information om olika slag av handikapp, samt

att föräldrar till handikappade barn får tillgång till kursverksamhet.

b) Grundskola och Gymnasieskola

Utbildning är i dagens samhälle en nödvändighet för att den enskilde eleven ska kunna påverka sin situation. Barn och ungdomar med fysiska och/eller psykiska handikapp får inte på grund av brister i skolans utrustning och service bli utbildningshandikappade. Integrering skall i princip eftersträvas men alltid med utgångspunkt från den enskilde elevens situation.

Vi kräver:

Att behovet av speciallärare, anpassade läromedel och tekniska hjälpmedel tillgodoses

att specialundervisningen ges tillräckliga resurser bland annat i form av tillrättalagda läromedel

att elever på alla stadier får orientering om handikapp

att specialklasser och specialsolor integreras i undervisningsväsendet och i samhället i övrigt

att lärare och övrig skolpersonal ges information om handikappades situation

att fler speciallärare ges tillfälle till vidareutbildning och specialisering

att speciallärare ges särskild utbildning för undervisning av flerhandikappade

att anlagstestningar och yrkesrådgivning betonas för elever med handikapp

att skollokaler anpassas till alla elevers särskilda behov

att eleverna får den personliga hjälp som krävs för att de skall kunna fungera i skolans alla aktiviteter

– studier, musik, teckning- och slöjdundervisning, gymnastik med lek och idrott, friluftsdagar, skolutflykter

att landstingen snabbt fullföljer utbyggnaden av elevhem enligt elevhemslagen samt

att skolan tar ansvar för att eleven är väl förberedd för den situation han möter när han lämnar skolan (att skolan uppmärksammar behov av bostad, personlig assistens etc)

c) Vuxenutbildning

Vuxenutbildning är ett viktigt instrument för att kompensera brister i utbildningen.

Vuxenutbildningen når dock inte dem som bäst behöver den. Det finns alltså vuxna handikappade, som trots sina intellektuella förutsättningar att tillgodogöra sig grundutbildning, har betydande brister i utbildningen. Trots olika åtgärder har handikappade sämre tillgång till vuxenutbildning än andra. En grundläggande orsak till detta är att vuxenutbildningen icke getts en sådan utformning att personer med olika handikapp kunnat tillgodogöra sig densamma. Stora brister råder också beträffande den uppsökande verksamheten i vuxenutbildningen.

Därför kräver vi:

Att studerande med handikapp, så långt det är till fördel för dem själva, integreras i alla studieformer som stöds av samhället

att den kommunala vuxenutbildningen i högre grad görs tillgänglig för handikappade genom högre lärartäthet samt möjlighet till fullgod studieassistans

att studieförbundens betydelsefulla verksamhet bland handikappade ges ökat stöd

att folkbildningsarbetet ges ökade resurser för speciell utbildning av cirkelledare och andra medverkande i handikappverksamheten

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

- att folkhögskolorna ges ekonomiska resurser för att anpassa lokaler och miljö till handikappades behov
- att utbildningsprogram i radio och TV jämte kabelburen undervisning utformas så att den kan nå handikappade i den formen att de kan tillgodogöra sig programmen
- att vårdtjänst för personlig service till studerande med svåra handikapp införs vid alla former av vuxenstudier och bekostas av samhället
- att ekonomisk trygghet garanteras studeranden som under sommarferier ej kan erhålla eller orka med feriearbete
- att läromedel i specialundervisningen anpassas för vuxna.

Färdväsendet

Goda kommunikationer är en grundläggande förutsättning för att människorna skall kunna fungera i samhället. Det allmänna färdväsendet är för närvarande inte utformat så att det kan betjäna alla människor. Det är en viktig jämlikhetsfråga, att samhället snarast vidtar åtgärder för att anpassa det allmänna färdväsendet till allas behov.

För dem som på grund av handikapp inte kan anlita så kallade allmänna kommunikationer behövs färdtjänst. Detta är också en viktig jämlikhetsfråga och samhället har ansvar för att färdtjänst finns över hela landet. Färdtjänsten skall få anlitas utan begränsning ifråga om tidpunkten för resan, ändamålet för denna och antalet resor.

För att handikappades möjlighet till förflyttning skall förbättras **kräver vi:**

- Att samhället prioriterar åtgärder för anpassning av det allmänna färdväsendet till handikappades behov
- att regeringen snarast tillkallar den av handikapputredningen föreslagna expertgruppen för anpassning av det allmänna färdväsendet till handikappade
- att det allmänna färdväsendet enligt föreskrifter i lag skall utformas så att det blir tillgängligt för handikappade
- att färdväsendet utformas så att riskerna för trafikolyckor minskas och att därigenom trafiksäkerheten ökas för handikappade och andra
- att regeringen anmodar utredningen angående kostnadsfördelning mellan stat och kommun, vartill regeringen överlämnat handikapputredningens betänkande om färdtjänst
- att skyndsamt och med förtur redovisa sitt uppdrag om färdtjänsten
- att regeringens fortsatta prövning av frågan om färdtjänsten, vilken bör göras skyndsamt, även skall innefatta ett positivt ställningstagande till handikapputredningens förslag om egen bil som komplement till färdtjänsten
- att samhället stöder utbyggnaden av systemet med kommunikationsradio i bilar, som föres av handikappade, samt

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

att handikappade skall kunna medges undantag från skyldigheten att efterleva ordningsföreskrifter i trafiken om sådant undantag har stor betydelse för den handikappades framkomlighet och undantaget kan medges utan våda för trafiksäkerheten.

Hjälpmedel

Hjälpmedel av olika slag är i många fall en förutsättning för att handikappade skall kunna leva ett oberoende liv med eget boende, arbete och fritidsverksamhet. Ändamålsenliga hjälpmedel bidrar till att en nedsatt funktionsförmåga kompenseras och underlättar det dagliga livet för den handikappade och den närstående. Försämring av funktionsförmågan kan ofta förebyggas om den handikappade erhåller riktiga hjälpmedel. Därför anser vi att alla måste garanteras att få sina behov tillgodosedda.

Idag finns en tendens att uppdelat hjälpmedlen i hjälpmedel för den dagliga livsföringen, pedagogiska, terapeutiska och arbetshjälpmedel, vilka bekostas av olika huvudmän. Detta leder ofta till att så handikappade, som är beroende av vissa hjälpmedel för att kunna fungera utestängs från dessa. Så kallade terapeutiska hjälpmedel, som i många fall är en förutsättning för ett liv utanför sjukhussituationen, måste jämföras med andra nödvändiga hjälpmedel.

Vi kräver:

att allas rätt till behövliga hjälpmedel, oavsett om de betecknas som hjälpmedel för den dagliga livsföringen, terapeutiska, pedagogiska eller arbetshjälpmedel slås fast

att i de fall tveksamhet råder om huruvida ett hjälpmedel är att betrakta som avsett för daglig livsföring, hjälpmedlet hänförs till statsbidragsberättigade tekniska hjälpmedel

att man vid ordination av hjälpmedel alltid utgår ifrån den enskildes situation och levnadssätt

att ordinationsbestämmelserna ändras och görs mer flexibla i överensstämmelse med ovanstående

att den handikappade erhåller besvär rätt över ordinationsberättigad tjänstemans beslut om hjälpmedel

att hjälpmedelsorganisationen för alla slags hjälpmedel byggs ut, särskilt på landstingsplanet, så att väntetiderna förkortas, vilket även kan ske genom effektiv utbytes- och låneservice

att alla handikappade tillförsäkras samma möjligheter att få sina behov av hjälpmedel tillgodosedda, oavsett inom vilket landstingsområde de är bosatta

att reparations- och underhållsservice för hjälpmedel byggs ut systematiskt och att frågan om kostnaderna för reparationer tas upp till behandling i positiv anda.

att ordinatorerna ges ökad utbildning om hjälpmedel och de handikappades situation

att all personal, som i sitt arbete kommer i kontakt med handikappade, får information om hjälpmedelsverksamheten

att den handikappade erhåller tillräcklig upplysning och träning vid erhållande av hjälpmedel samt

att uppföljning fortlöpande sker i erforderlig utsträckning, vilket också innebär en ekonomisering av

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

hjälpmedelsverksamheten

att särskilda åtgärder, däribland ändring av ordinationsbestämmelserna, sätts in för att tillgodose det eftersatta hjälpmedelsbehovet på många institutioner såsom skolor, mentalsjukhus, fängelser, vårdhem och specialsjukhus för utvecklingsstörda, samt ålderdomshem

att resor för utprovning av och inträning av hjälpmedel ersätts på samma sätt som sjukvårdsresor

att forsknings- och utvecklingsarbetet på hjälpmedelsområdet intensifieras samt

att av enskilda organisationer framföra krav om upptagande på hjälpmedelsförteckningen av nya hjälpmedel behandlas utan tidsutdräkt.

Vissa ovan framförda krav kan synas vara tillgodosedda redan genom nu gällande bestämmelser, men kraven har dock framförts beroende på att bestämmelserna i vissa avseenden tillämpas mindre effektivt.

Bostad och boendeservice

Alla medborgare skall garanteras bostad med hänsyn till sina behov. Boendemiljön skall utformas med tanke på människornas olika förutsättningar och servicebehov.

För en mycket stor grupp av handikappade är förstärkt boendeservice ett villkor för att de skall kunna fungera i egna bostäder och inte vara hänvisade till isolering på institutioner eller beroende av anhöriga. Serviceenheter bör därför utformas för olika grupper med utgångspunkt från de gemensamma grundläggande servicebehoven. Handikappade i behov av därav erbjuds förstärkt service. Segregerade miljöer i form av kategoribostäder skall undvikas.

De ökade boendekostnader, som är en följd av handikappades behov av särskilda anordningar i bostaden, extra, förstärkt service etc skall kompenseras, varför en översyn av nuvarande pensionssystem samt olika aktuella bidrag är nödvändig. Bostäderna och närmiljöns utformning av idag gör att många handikappade lever isolerade. Med handikapp följer nästan alltid inkomstsvaghet, varför handikappade ej kan konkurrera om nya bostäder.

Den framtida bostadsproduktionen måste få en sådan utformning att alla bostäder kan bebos av och besökas av alla typer av handikappade. Utgår man från det utrymmeskrav som en rullstolsbunden person har i detta sammanhang, underlättas kontakterna också för många andra, såväl för handikappade som för åldringar och familjer med småbarn. Vid en sådan utformning av bostäderna kommer också handikappade att i större utsträckning kunna bebo sina ursprungliga lägenheter, särskilt om det i dessa ges möjlighet till flexibla lösningar, som medger anpassning till de nyhandikappades situation.

Förslagen i God bostad -70, som ännu inte antagits, uppfyller i hög grad dessa krav. Genom utbyggnad av integrerade boendeformer i god bostadsmiljö och därtill hörande service minskas behovet av institutioner, vilken vårdform är kostnadskrävande och ofta innebär ett starkt beroende.

För de institutioner som ändå erfordras, måste den lilla enhetens princip tillämpas. Institutioner skall ligga i bostadsområde eller dess omedelbara närhet och tillgodose samma krav beträffande utrymme, bostadskvalitet och möjlighet till aktivt umgänge med andra människor, som gäller för alla.

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

Handikappade skall garanteras samma valmöjligheter som andra beträffande boendeformer och bostadsort. Behovet av information och sakkunnig vägledning vid planering av bostäder och bostadsmiljö för handikappade måste tillgodoses och en samordnad riksplanering, där såväl stat som landsting och kommun medverkar, är nödvändig.

De problem, som hör samman med handikappade boende måste ur alla erforderliga aspekter kontinuerligt studeras och följas upp genom forskningsinsatser.

Vi kräver:

- att handikappades ekonomiska situation genom ändring av nuvarande pensionssystem blir sådan att handikappade som andra får möjlighet att hyra lämplig bostad och köpa sin service
- att KBH snarast införs i alla kommuner enligt Svenska kommunförbundets rekommendationer
- att bostadsbidrag skall utgå även i situationer, där den handikappade alternerar mellan bostad och institution
- att invalidbostadsbidraget skall utgå till alla handikappade, som behöver anpassningsåtgärder, oberoende av handikappets art, och att de verkliga kostnaderna för anpassningsåtgärder skall täckas
- att även om anpassningsåtgärder i den permanenta bostaden prioriteras, skall också nödvändiga anpassningsåtgärder beträffande fritidsbebyggelse ordnas
- att möjligheter ges för handikappade att erhålla bostadslån, även om de är ensamstående och även om de kan bedömas få svårigheter med en normal amortering
- att förbättringslånens ekonomiska gräns omprövas, så att den inkomstgräns som nu finns, anpassas till nuvarande pensionsförhållanden och ekonomiska situationen i samhället i övrigt
- att bostadsstyrelsen och planverket åläggs att utge erforderliga råd och anvisningar med hänsyn till bostadens och närmiljöns anpassning för olika handikappade
- att det på länsplanet – eventuellt i anslutning till landstingens hjälpmedelscentraler eller länsbostadsnämnderna – finns tillgång till byggteknisk och annan expertis, som kan stå handikappade, byggherrar och andra till tjänst med sakkunnig vägledning
- att de normer, som utarbetas i förslaget till God Bostad -70, förverkligas beträffande lägenheternas tillgänglighet och anpassning
- att bestämmelser införs att hissanordning skall finnas i alla fastigheter med mer än ett plan
- att de problem, som hör samman med handikappades boende, såväl ekonomiskt, tekniskt, socialt som psykologiskt, kontinuerligt analyseras och följs upp genom forskningsinsatser bland annat vid Institutet för social forskning, Handikappforskningen och Handikappinstitutet i samråd med HCK och att resultaten från detta arbete successivt inarbetas i utbildning av arkitekter, samhällsplanerare och andra
- att staten ekonomiskt genom stöd åt kommuner och genom andra åtgärder medverkar till att svårt handikappade, som annars skulle förvägras möjligheter till normalt boende, får tillgång till

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

lägenheter med den service som behövs

- att man på de institutioner, där handikappade måste vistas längre eller kortare tid, får en boendemiljö som så långt som möjligt anpassas till ett ordinärt boendeförhållande
- att studenthem, elevhem och andra internat successivt ombyggs och utformas så att även handikappade kan utnyttja dem
- att ett jourssystem byggs på socialsidan i likhet med vad som sker inom den medicinska sektorn, så att man i akuta sociala servicesituationer snabbt kan få den hjälp man behöver
- att boendeservicen i form av hemtjänstverksamhet, matdistribution, tvätt- och städservice, hemsändning av varor, förbättras
- att samordning sker av landstingens och kommunernas boendeservice i form av hemsjukvård och social hemhjälp
- att boendeservicen byggs ut så att den kan omfatta dygnet-runt-service och att statsbidraget till social hemhjälp utgår till alla serviceformerna samt
- att informationsmöjligheter ordnas i kommuner genom telefoninformation eller annat så att handikappade och andra snabbt kan få anvisningar om sina rättigheter och möjligheter.

Arbete

Alla människor skall ha rätt till arbete eller annan sysselsättning, som för dem är meningsfull. Därför måste hela arbetsmiljön utformas med tanke på arbetstagarnas olika förutsättningar. Genom en förbättrad arbetsmiljö kan handikapp förebyggas samtidigt som fler arbetstillfällen öppnas för handikappade.

Utvecklingen på arbetsmarknaden är skrämmande. Prestationskraven ställs allt högre, vilket medför att allt fler slås ut från arbetslivet samtidigt som handikappade för allt svårare att erhålla anställning. Samhället måste med alla kraft verka för att bryta denna utveckling.

Åtgärderna för att bereda fler handikappade arbete, vare sig det är på den öppna marknaden eller i form av skyddat arbete, måste ses som en total arbetsmarknadspolitik. Arbetsgivarnas – såväl inom det fria näringslivet inom den offentliga sektorn – allt större obenägenhet att anställa handikappade måste mötas med beslutsamma åtgärder från samhällets sida.

Utöver reformer på arbetsmiljöns område måste verkningsfulla stimulerande åtgärder sättas in för att förmå arbetsgivarna att anställa handikappade. Arbetsgivarnas suveräna rätt att själv välja arbetskraft måste ersättas med ökat inflytande från de offentliga förmedlingsorganens sida för att bereda handikappade anställning

Antalet platser i den skyddade verksamheten svarar ej mot behoven. Med hänsyn till att skyddad verksamhet är det enda och bästa alternativet för många handikappade behövs en omedelbar utbyggnad av såväl skyddade verkstäder som arkivarbete.

Vi kräver:

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

- att handikappades anställningstrygghet förbättras bland annat genom generell lagstiftning som säkrar rätten till arbete
- att handikappade ges samma möjligheter som andra till ett yrkesval efter personliga förutsättningar och intressen
- att handikappade genom provtjänstgöring skall få möjlighet att pröva sina förutsättningar inom olika yrken
- att arbetsplatsens miljö uppmärksammas med hänsyn dels till de redan handikappade och dels för att förebygga handikapp
- att en effektiv bevakning av handikappbyggnormernas tillämpning sker, så att bestämmelserna om arbetsplatsens anpassning till handikappade följs både på nya arbetsplatser och gamla, som byggs om
- att såväl den statliga som den kommunala arbetsvården får ökade personella och ekonomiska resurser, så att den svarar mot behovet
- att anställda på skyddade verkstäder beredes inflytande, god arbetsmiljö, företagshälsovård och social kurativ service
- att någon form av sysselsättningsverkstäder anordnas för personer med mycket ringa arbetsförmåga, samt
- att handikapporganisationerna i likhet med arbetsmarknadens parter erhåller representation i länsarbetsnämnderna, arbetsmarknadsstyrelsen och arbetarskyddsstyrelsen.

Medicinsk habilitering, rehabilitering och vård

Vård, habilitering och rehabilitering skall syfta till att göra människorna så självständiga som möjligt. I all sådan verksamhet är den handikappade den självklara huvudpersonen och skall därför ha ett avgörande inflytande över allt som sker. Resurserna här för är idag otillräckliga för samtliga handikappgrupper. Detta medför katastrofala följder för den enskilde och hans familj, eftersom möjligheterna till ett aktivt och oberoende liv därigenom beskärs.

Vi kräver:

- att den primära sjukvårdande funktionen byggs ut så att alla handikappade kan få adekvat medicinsk vård
- att habiliteringsorganisationen byggs ut så att behandling kan ges vid varje centrallasarett
- att rehabiliteringskliniker inrättas i varje landsting och mer kvalificerade rehabiliteringsinsatser kan göras vid regionsjukhusen
- att handikappade i varje enskilt fall erhåller den vård som är bäst lämpad för hans behov
- att vårdformer som underlättar för den enskilde att slussas ut till ett integrerat boende kraftigt utbyggs

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

att alla former av öppen vård byggs ut med en kraftig förstärkning framförallt på den personella sidan

att hemvården ges ökat stöd

att resurser skapas för eftervård samt

att handikappades behov av tandvård tillgodoses och att hänsyn tas tillhandikappades särskilda tandvårdsproblem.

Ekonomisk trygghet

Alla medborgare skall garanteras ekonomisk grundtrygghet. Vårt land är i många avseenden ett föregångsland, när det gäller att via socialförsäkringar garantera medborgarna trygghet i olika situationer.

En brist är att systemet är alltför splittrat och att det i första hand ger bästa trygghetsgarantin åt dem, som redan befinner sig i en ekonomiskt och socialt välordnad tillvaro. För andra råder uppenbara brister.

Därför är det nödvändigt med en så fullständig samordning som möjligt av olika försäkringssystem som tillförsäkrar alla ekonomisk trygghet. Socialförsäkringen skall kompensera för merkostnader på grund av handikapp. Det nuvarande systemet är bristfälligt i detta avseende och bör därför ändras.

Vi kräver därför bland annat:

Att en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring införes

att åtgärder för att personer som ej varit i tillfälle att intjäna ATP, kompenseras för detta

att pensionsbestämmelserna får en sådan utformning och tillämpning

att rehabiliteringssträvan stimuleras samt

att bestämmelserna rörande invaliditetstillägg, invaliditetsersättning och vårdbidrag ändras med flera ändras så att alla som har merkostnader på grund av handikapp får kompensation för dessa

Fritids- och Kulturliv

Den handikappades känsla av isolering, av utestängdhet, upplevs ofta starkast under fritiden. Vi måste gemensamt verka för att det kulturella och samhälliga utbudet av aktiviteter och förströelser i största möjliga utsträckning blir tillgängligt för människor med olika handikapp i alla åldrar.

Vi kräver

att offentliga lokaler, teatrar, konserthus, föreläsningssalar, biografier, bibliotek, museer, kommunal sammanträdeslokaler, etc byggnadstekniskt utförs, och när det gäller äldre byggnader förändras, så att de står öppna för rörelsehindrade samt förses med tekniska hjälpmedel för hörselskadade och vidare att de i möjligaste mån befrias från allergiframkallande ämnen

att Sveriges Radio blir medveten om den mycket stora grupp handikappade – inte minst de språkligt handikappade – som eterpubliken består av och i sin produktion tar hänsyn till detta

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

samt att tv-programmen, där så är möjligt, förses med text eller ges en utformning som underlättar för döva och hörselskadade att följa sändningarna

- att litteratur på talband, i punktskrift och med stor stil samt litteratur på enkelt språk får ökad produktion och spridning, det senare inte minst genom en intensifierad uppsökande verksamhet av biblioteken samt
- att utvecklingen och spridningen av TV-media stimuleras
- att utställningar arrangeras och anpassas efter till exempel synskadades, utvecklingsstördas och språkhandikappades möjligheter att ta del av detta kulturutbud,
- att tolkverksamheten för döva byggs ut och "tolktjänst" ingår som ett naturligt led i det offentliga kulturutbudet, samt
- att fritidsaktiviteter inom föreningsliv samt inom friluft-, idrotts- och rekreationssektorn ges ökat stöd,
- att man vid planering och anläggning av stugbyar, bad, idrottsplatser, campingplatser och övriga fritidscentra tar hänsyn till de handikappades skilda behov och skilda möjligheter att tillgodogöra sig utbudet.

Familjeservice – stöd till anhöriga

En familjemedlems handikapp påverkar hela familjens situation. Den arbetsinsats i form av träning, service och tillsyn som krävs i vissa fall kan leda till bundenhet, isolering, ekonomiska och psykiska problem för hela familjen. Det är därför angeläget, att hela familjens situation uppmärksammas och att samhällets stödåtgärder inriktas på hela familjens problem.

Vi kräver:

- att samhället på olika sätt stödjer de anhöriga i deras viktiga arbete
- att en saklig första information om ett medfött eller förvärvat handikapp ges av därför kvalificerad person så tidigt som möjligt
- att föräldrarådgivare eller handikappkonsulenter knutna till handikapporganisationer eller HCK-organ kompletterar samhällets konsultationsservice, och att stats-, landstings- eller kommunala bidrag utgår till sådan service
- att läkare, kuratorer, föräldrarådgivare och handikappkonsulenter ges utbildning för att ge råd och stöd till anhöriga
- att anhöriga med flera bereds tillfälle att lära sig hur de kan medverka vid träning och behandling av handikappad familjemedlem, exempelvis vid veckoslutskurser eller längre kurser eller familjeveckor, där den handikappade deltar
- att hemvårdare, barnvårdare och barnvakter utbildas för att vid behov kunna fungera som tillfälliga avbytare i vården av barn och vuxna med handikapp
- att korttidsplatser på olika institutioner eller platser som tillfälligt är lediga skall kunna utnyttjas av handikappade, vars anhöriga tillfälligtvis ej kan upprätthålla vården eller som är i behov av vila

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

eller semester, samt för samma syfte rekreationshem inom eller utom landet, tillskapas, liksom bättre möjligheter till rekreation i annan form

att lön eller ersättning i annan form för vård av handikappade i hemmet samt att för institutionsplacerade sociala förmåner och hemvårdsbidrag skall utgå redan från första dagen av en tillfällig vistelse i eget hem

att samhället stödjer koloniverksamheten eller miljöbyte i annan form för handikappade barn, ungdomar och vuxna, gärna i integrerad form, samt

att den som inte själv kan bevaka sina ekonomiska och personliga intressen till sin hjälp får en lämplig person, som mot viss ersättning av allmänna medel fullgör de funktionshinder som föräldrar till vuxna handikappade vanligen ombesörjer.

Personalplanering

För att samhällets insatser på handikappområdet skall få avsedd verkan måste personalfrågorna ägnas stor uppmärksamhet.

Undervisning om handikapp skall ingå i grundutbildningen för alla som i sitt yrke kommer i kontakt med frågor av betydelse för handikappade. Därefter måste tillfälle ges till vidareutbildning och specialisering. Behovet av tjänster måste tillgodoses och karriärmöjligheter öppnas för att kvalificerad personal skall lockas till att stanna kvar inom handikappsektorn och rekryteringen av manlig vårdpersonal underlättas.

Vi kräver:

att undervisning om handikappades behov i ökad utsträckning ingår i all kvalificerad utbildning särskilt för vårdpersonal, läkare och annan medicinsk personal, arbetsterapeuter, sjukgymnaster, socionomer, lärare, tandläkare, arbetsvårdare, arkitekter, försäkringskassfunktionärer, och för andra grupper, vars yrkesutövning är av betydelse för handikappade

att intresserad personal ges möjlighet till vidareutbildning och befordran

att attraktiva tjänster inrättas för därtill kvalificerade

att bättre kommunikation i båda riktningar etableras mellan över- och underordnade personalgrupper, samt

att huvudmän för sjukvård och omsorgs verksamhet åläggs att för tillsynsmyndighet redovisa sina planer att tillgodose behovet av utbildad personal.

Forskning och utvecklingsarbete

För att åstadkomma bättre förhållanden för handikappade och för att förebygga handikapp krävs intensifierad forskning under samtliga punkter i programmet.

Forskningen på handikappområdet berör många olika specialiteter. Den måste därför samordnas. Väsentligt är att en utvärdering sker av de insatser som görs på handikappområdet, då vi idag vet alltför litet om resultaten av olika åtgärder. För att forskningsinsatserna skall komma till nytta är det nödvändigt att resultaten sprids i betydligt större omfattning än idag. I största möjliga utsträckning

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

skall internationellt samarbete ske i forskningen.

Vi kräver:

- att ökade resurser ges för forskning på alla områden som berör handikappade
- att ett forskningsråd för handikappfrågor inrättas, samt
- att forskningsinsatserna samordnas.

Inflytande

Gentemot handikappade råder många gånger en förmyndarattityd. Den tar sig sådana uttryck att samhällsorgan, institutioner och dess personal anser sig veta vad som är bäst för enskilda handikappade. I institutionsliv behandlas handikappade alltjämt – även om glädjande undantag finns som om de icke hade åsikter och kunskaper om sin egen situation. Handikappades kunskaper och erfarenheter om sin egen situation måste få göra sig gällande genom ökat inflytande.

Vi kräver:

- att den enskilde handikappade ges möjlighet och stöd att påverka sin egen situation vid alla rehabiliteringsinsatser och att han själv får avgöra hur han vill forma sina levnadsförhållanden
- att samrådsgrupper – föreningar med mera – med inflytande på besluten om vård och behandling inrättas på alla institutioner, där handikappade vistas
- att organ som arbetar med handikappfrågor adjungerar experter från handikapprörelsen
- att samarbetet mellan samhällsorganen och handikapprörelsen byggs ut, så att åtgärder på handikappområdet inte vidtages förrän frågorna diskuterats med handikapprörelsen, samt
- att handikapprörelsen ges det stöd som behövs för att kunna fullgöra sina ur demokratisk synpunkt väsentliga uppgifter.

Information

Genom information kan handikappades villkor förbättras. Informationen skall vara kontinuerlig och lämnas från samhället och myndigheter och dels från handikapprörelsen.

Vi kräver:

- att all samhällsinformation är så utformad att den även når människor med olika handikapp. Det innebär att synskadades, hörselskadades, språkhandikappades med fleras behov skall tillgodoses
- att informationen skall utformas, så att den ökar allmänhetens kunskaper om den handikappade och motverkar fördomar och negativa attityder till handikapp
- att fullständig information om samhällets åtgärder på handikappområdet når handikappade och deras familjer
- att personer som i sitt yrke kommer i kontakt med handikappade får utbildning i handikappfrågor,
- att samtliga kommuner utarbetar handikappguider,
- att ökad information lämnas om handikappades situation till allmänhet, politiska partier, olika organisationer såsom fackföreningar, arbetsgivarorganisationer, ungdomsorganisationer etc

Ett samhälle för alla.

HCK:s Handlings- och Principprogram från 1972

samt myndigheter och olika utbildningsanstalter med flera , samt

att handikappade stimuleras och ges möjlighet att inom föreningsliv, arbete etc själva informera och sprida kunskap om handikappades levnadsvillkor.

SLUT på DOKUMENTET

Förebygga och upptäcka handikapp

Skola och Utbildning

a) Förskola och annan barnstugeverksamhet

b) Grundskola och gymnasieskola

c) Vuxenutbildning

Färdväsendet

Hjälpmedel

Bostad och boendeservice

Arbete

Medicinsk habilitering, rehabilitering och vård

Ekonomisk trygghet

Fritids- och Kulturliv

Familjeservice

Samordnad rehabilitering

Personalplanering

Forskning och Utvecklingsarbete

Inflytande

Information